

การใช้งานลิขสิทธิ์ที่เป็นธรรม สำหรับงานโปรแกรมคอมพิวเตอร์

โปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นงานลิขสิทธิ์ประเภทหนึ่ง ซึ่งได้รับความคุ้มครองในฐานะงานวรรณกรรม การคุ้มครองงานลิขสิทธิ์เป็นไปโดยอัตโนมัติไม่ต้องจดทะเบียนหรือต้องมีข้อความ (เช่น สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537) หรือสัญลักษณ์ (เช่น สัญลักษณ์ ©)

1. ลักษณะการใช้งานลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์

โปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นงานลิขสิทธิ์ประเภทหนึ่ง ซึ่งได้รับความคุ้มครองในฐานะงานวรรณกรรม การคุ้มครองงานลิขสิทธิ์เป็นไปโดยอัตโนมัติไม่ต้องจดทะเบียนหรือต้องมีข้อความ (เช่น สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537) หรือสัญลักษณ์ (เช่น สัญลักษณ์ ©) แสดงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ปรากฏอยู่กับผลงานลิขสิทธิ์ และโดยทั่วไปการซื้อโปรแกรมคอมพิวเตอร์จากผู้จำหน่ายไม่ได้หมายความว่าผู้ซื้อสามารถกระทำการใดๆ แก่โปรแกรมนั้นได้โดยเสรี เนื่องจากการได้มาซึ่งโปรแกรมคอมพิวเตอร์ไม่ได้เป็นการได้มาซึ่งลิขสิทธิ์จากผู้จำหน่าย แต่เป็นการได้มาซึ่งสิทธิในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ตามสัญญาอนุญาตที่ได้มาพร้อมกับการตกลงซื้อขายโปรแกรมคอมพิวเตอร์เท่านั้น ผู้ใช้จึงต้องพึงระวังว่าโปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้นมีลิขสิทธิ์ และไม่อาจทำซ้ำ ดัดแปลงหรือกระทำการใดๆ แก่โปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้โดยไม่ต้องขออนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ แม้การทำซ้ำหรือดัดแปลงดังกล่าวจะเป็นการกระทำแก่โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ได้มาอย่างถูกต้องตามกฎหมาย นอกจากจะเข้าข่ายยกเว้นตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์

อย่างไรก็ดี เพื่อมิให้เจ้าของลิขสิทธิ์ผูกขาดงานลิขสิทธิ์ของตน อันเป็นการขัดขวางพัฒนาการทางการศึกษา และการใช้ประโยชน์โดยสาธารณชนตามสมควรอย่างเป็นธรรม กฎหมาย จึงกำหนดให้ผู้ใช้สามารถใช้ประโยชน์จากโปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้นได้เฉพาะบางกรณี เช่น วิจัยหรือศึกษา โปรแกรมคอมพิวเตอร์หรือดัดแปลงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในกรณีที่จำเป็นแก่การใช้ โดยจะต้องไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อหากำไร ไม่ขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามปกติของเจ้าของลิขสิทธิ์และไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร เป็นต้น

2. ประเภทของโปรแกรมคอมพิวเตอร์และการนำมาใช้งาน

โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่มีใช้อยู่ในปัจจุบัน มีหลากหลายประเภทและมีการนำมาใช้งาน ที่แตกต่างกัน เนื่องจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์มีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ฉะนั้นประเภทและการนำโปรแกรมคอมพิวเตอร์มาใช้งานจึงเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ตัวอย่างประเภทของโปรแกรม

คอมพิวเตอร์และการนำมาใช้งาน มีดังต่อไปนี้

2.1 โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อการจำหน่ายและแสวงหากำไร เป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เจ้าของลิขสิทธิ์มุ่งเน้นผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนในเชิงพาณิชย์จากผู้ใช้ เช่น

2.1.1 โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อการจำหน่าย (Commercial Software)

โปรแกรมคอมพิวเตอร์ประเภทนี้เป็นโปรแกรมที่ถูกออกแบบและพัฒนาขึ้นมาเพื่อจำหน่ายและหากำไร เป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ส่วนใหญ่ที่มีในท้องตลาด ผู้ซื้อได้สิทธิในการใช้เท่านั้น โดยเจ้าของลิขสิทธิ์จะกำหนดเงื่อนไขหรือข้อจำกัดการใช้แตกต่างกันไป ดังนั้น ผู้ใช้จึงต้องอ่านสัญญาอนุญาต (License Agreement) อย่างละเอียดก่อนใช้เสมอ เจ้าของลิขสิทธิ์บางรายอาจจะอนุญาตผู้ใช้ เช่น สถาบันการศึกษา ให้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ประเภทนี้เพื่อการศึกษาได้ในราคาพิเศษ อย่างไรก็ตามก็ขึ้นอยู่กับเจ้าของลิขสิทธิ์ที่จะกำหนดราคา

2.1.2 โปรแกรมคอมพิวเตอร์แบบทดลองใช้ (Shareware Software หรือ Trailware)

เจ้าของลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ประเภทนี้ อนุญาตให้ผู้ใช้ทดลองใช้ได้ก่อนตัดสินใจซื้อ โดยกำหนดระยะเวลาของการทดลองใช้ไว้ อันเป็นมาตรการทางการตลาดอย่างหนึ่ง ทั้งนี้ ไม่อนุญาตให้ผู้ใช้ทดลองใช้ไปจำหน่าย หรือแสวงหาประโยชน์ทางการค้าหรือหากำไร ผู้ใช้สามารถดาวน์โหลดโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประเภทนี้ได้จากอินเทอร์เน็ต หรือทำซ้ำจากแผ่นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของบุคคลอื่นได้ และเมื่อตัดสินใจซื้อ ผู้ซื้อได้รับสิทธิในการใช้เท่านั้น โดยผู้ซื้ออาจจะได้รับการบริการด้านเทคนิคหลังการขาย รวมถึงอาจได้รับเอกสารเกี่ยวกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพิ่มเติม และอาจมีการอัปเดต (upgrade) โปรแกรมคอมพิวเตอร์ให้ภายหลังด้วย

กรณีการทดลองใช้อย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ กรณีที่ครบกำหนดระยะเวลาทดลองใช้แล้ว ผู้ใช้ดาวน์โหลดโปรแกรมคอมพิวเตอร์ใหม่อีกครั้งเพื่อทดลองใช้ต่อไปเรื่อยๆ โดยไม่ซื้อเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ เพราะอาจขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามปกติของ เจ้าของลิขสิทธิ์และกระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร ทั้งนี้ ผู้ใช้ควรจะต้องศึกษารายละเอียดของเงื่อนไขในการอนุญาตให้ทดลองใช้อย่างละเอียด

ลักษณะของสัญญาอนุญาตให้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในกลุ่มนี้ (แต่ไม่ได้เป็นข้อกำหนดตามกฎหมาย) โดยทั่วไปมีดังนี้

- ผู้ใช้อาจไม่สามารถทำซ้ำโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้ ยกเว้นกรณีการทำสำเนาเพื่อเก็บไว้ใช้ประโยชน์ในการบำรุงรักษาหรือป้องกันการสูญหาย และจะใช้สำเนาที่ทำสำรอง (backup copy) ไว้ได้เฉพาะเมื่อโปรแกรมคอมพิวเตอร์ต้นฉบับสูญหาย หรือเสียหายจนไม่สามารถใช้งานได้เท่านั้น

- ผู้ใช้ไม่สามารถพัฒนาต่อยอดโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์

- ผู้ใช้ไม่สามารถจำหน่ายหรือโอนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ซื้อมาได้ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ และการโอนต้องโอนไปทั้งหมด ทั้งโปรแกรมคอมพิวเตอร์และคู่มือการใช้

2.2 โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ผู้ใช้โดยไม่แสวงหากำไร เป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เจ้าของลิขสิทธิ์เปิดโอกาสให้สาธารณชนทำซ้ำได้โดยไม่คิดมูลค่า เช่น

2.2.1 โปรแกรมคอมพิวเตอร์แบบใช้ได้เลย (Freeware Software)

- โปรแกรมคอมพิวเตอร์ประเภทนี้มีลิขสิทธิ์ โดยเจ้าของลิขสิทธิ์จะเป็นผู้กำหนดเงื่อนไขการอนุญาตให้ใช้ลิขสิทธิ์ ซึ่งจะมีข้อจำกัดการใช้น้อยกว่าโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อการจำหน่าย และโปรแกรมคอมพิวเตอร์แบบทดลองใช้ เช่น อาจกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ใช้สามารถทำซ้ำได้ฟรี แต่ห้ามจำหน่ายหรืออาจอนุญาตให้บุคคลทั่วไปใช้ได้ ยกเว้นหน่วยงานราชการ เป็นต้น

- อาจมีการส่งมอบซอร์สโค้ดพร้อมกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ผู้ใช้สามารถดัดแปลงหรือทำวิศวกรรมย้อนกลับได้

- สามารถพัฒนาต่อยอดโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้โดยไม่ต้องขออนุญาต เจ้าของลิขสิทธิ์ แต่ทั้งนี้ผู้พัฒนาต่อยอดจะต้องยินยอมให้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่พัฒนาต่อยอดขึ้นนั้นเป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์แบบใช้ได้เลยเช่นกัน กล่าวคือ ไม่สามารถอ้างลิขสิทธิ์ในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่พัฒนาต่อยอดขึ้นมา หรือนำไปจำหน่ายในลักษณะที่เป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อการจำหน่ายหรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์แบบทดลองใช้ได้ อย่างไรก็ตาม เจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิที่จะเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ประเภทนี้ได้พัฒนาออกมาใหม่ให้เป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อการจำหน่ายได้

2.2.2 โปรแกรมคอมพิวเตอร์สาธารณะ (Public Domain Software)

- โปรแกรมคอมพิวเตอร์ประเภทนี้เป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ สาธารณชนสามารถใช้ได้โดยไม่มีข้อจำกัด เช่น โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ผู้พัฒนาสละลิขสิทธิ์แล้ว หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่หมดอายุการคุ้มครองลิขสิทธิ์แล้ว เป็นต้น

- อาจไม่มีการส่งมอบซอร์สโค้ดพร้อมกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ แต่ผู้ใช้สามารถดัดแปลงหรือทำวิศวกรรมย้อนกลับได้

- สามารถพัฒนาต่อยอดโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้โดยไม่ต้องขออนุญาต และไม่มีเงื่อนไขในการใช้และจำหน่ายแยกโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ได้มีการพัฒนาต่อยอดขึ้นมานั้น

2.2.3 โปรแกรมคอมพิวเตอร์แบบรหัสเปิด (Open-source Software)

- โปรแกรมคอมพิวเตอร์ประเภทนี้มักพัฒนาขึ้นโดยกลุ่มผู้พัฒนา (Community) มากกว่าผู้พัฒนาเพียงคนเดียว ผู้พัฒนาจะแจกจ่ายรหัสต้นฉบับหรือซอร์สโค้ด (Source Code) ไปพร้อมกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภายใต้เงื่อนไขของสัญญาอนุญาต เช่น GNU/GPL (GNU General Public License) หรือ BSD License (Berkeley Software Distribution License) เป็นต้น ส่วนใหญ่แล้วโปรแกรมคอมพิวเตอร์แบบรหัสเปิดมักให้ดาวน์โหลดได้ฟรีทางอินเทอร์เน็ต หรืออาจคิดราคาจำหน่ายแผ่นโปรแกรมคอมพิวเตอร์กรณีการซื้อจากผู้จัดจำหน่ายทั่วไป ซึ่งราคาจำหน่ายนี้รวมถึงซอร์สโค้ด บริการด้านเทคนิคและการพัฒนาหลังการจำหน่ายด้วย

- โปรแกรมคอมพิวเตอร์ประเภทนี้จะมีซอร์สโค้ดให้เสมอ ผู้ใช้สามารถดัดแปลงหรือทำวิศวกรรมย้อนกลับได้

- สามารถพัฒนาต่อยอดโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้โดยไม่ต้องขออนุญาต แต่เมื่อพัฒนาต่อยอดแล้ว จะต้องระบุที่มาของโปรแกรมคอมพิวเตอร์เดิมที่ได้ถูกพัฒนาต่อยอดขึ้น เพื่อให้ผู้ใช้คนหลังสามารถทราบที่มาของโปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้น และพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้นต่อไปได้

- เมื่อพัฒนาต่อยอดโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประเภทนี้แล้ว ผู้พัฒนามีสิทธิจำหน่ายโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้ในลักษณะของคอมพิวเตอร์เพื่อการพาณิชย์ (Commercial Software)

- การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์นี้อาจมีเงื่อนไข เช่น ต้องระบุชื่อผู้สร้างสรรค์และระบุเงื่อนไขเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ไว้ในรหัส (code) ด้วย เป็นต้น

ลักษณะของสัญญาอนุญาตให้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในกลุ่มนี้ (แต่ไม่ได้เป็นข้อกำหนดตามกฎหมาย) โดยทั่วไปมีดังนี้

- สามารถดัดแปลงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้

- สามารถทำสำเนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้ ทั้งการทำเพื่อเก็บไว้ใช้ประโยชน์ในการบำรุงรักษาหรือป้องกันการสูญหาย และการแจกจ่ายโดยไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อหากำไร

3. ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 35 กำหนดข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ไว้หลายประการ ทั้งนี้ การกระทำดังกล่าวจะต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของการใช้ลิขสิทธิ์ที่เป็นธรรม 3 ประการ คือ 1) ต้องไม่ขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามปกติของเจ้าของลิขสิทธิ์ 2) ต้องไม่กระทบกระเทือนสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร และ 3) ไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อหากำไร ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์

โปรแกรมคอมพิวเตอร์ มีดังนี้

1) วิจัยหรือศึกษาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ อาจรวมถึงการทำวิศวกรรมย้อนกลับ (reverse engineering) โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อศึกษารูปแบบวิธีการเขียนโปรแกรม โดยไม่ได้ ทำประการอื่นใดแก่โปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้นเพื่อหากำไร เป็นต้น

2) ใช้เพื่อประโยชน์ของเจ้าของสำเนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ได้สำเนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้นมาโดยถูกต้องตามกฎหมาย เช่น นำสำเนาโปรแกรมเกมส์คอมพิวเตอร์ที่ได้รับมาโดยชอบด้วยกฎหมายมาใช้เล่นส่วนตัว ไม่ได้นำออกแสวงหากำไร โดยการให้ผู้อื่นเช่าหรือเรียกเก็บเงินจากการให้ผู้อื่นได้เล่นเกมส์ เป็นต้น

3) ดิชม วิจารณ์ หรือแนะนำผลงานโดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในโปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้น เช่น นักข่าวคอลัมน์เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ (ไอที) เขียนวิจารณ์ ผลิตภัณฑ์ซอฟต์แวร์ออกใหม่ลงในนิตยสาร โดยระบุชื่อผู้สร้างสรรค์และเจ้าของลิขสิทธิ์ไว้ด้วย เป็นต้น

4) เสนอรายงานข่าวทางสื่อสารมวลชนโดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในโปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้น เช่น ผู้สื่อข่าวเสนอรายงานข่าวการนำโปรแกรมต้านไวรัสชนิดใหม่ ออกจำหน่าย โดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนั้น เป็นต้น

5) ทำสำเนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในจำนวนที่สมควรโดยบุคคลผู้ซึ่งได้ซื้อหรือได้รับโปรแกรมนั้นมาจากบุคคลอื่นโดยถูกต้อง เพื่อเก็บไว้ใช้ประโยชน์ในการบำรุงรักษาหรือป้องกันการสูญหาย เช่น การทำสำเนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่มีลิขสิทธิ์ถูกต้องไว้สำรองใช้เฉพาะกรณีที่โปรแกรมคอมพิวเตอร์ต้นฉบับสูญหายหรือเสียหายจนไม่สามารถใช้งานได้ เป็นต้น

6) ทำซ้ำ ดัดแปลง นำออกแสดง หรือทำให้ปรากฏเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาของศาล หรือเจ้าพนักงานที่มีอำนาจตามกฎหมายหรือในการรายงานผลการพิจารณาดังกล่าว เช่น พนักงานอัยการนำโปรแกรมคอมพิวเตอร์ออกแสดงถึงวิธีการทำงานเพื่อศาลพิจารณาในคดีละเมิดลิขสิทธิ์ เป็นต้น

7) นำโปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้นมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการถามและตอบในการสอบ เช่น ในการสอบเพื่อผ่านหลักสูตรวิชาคอมพิวเตอร์ อาจารย์ผู้สอนให้นักศึกษาตอบคำถามเกี่ยวกับโครงสร้างของโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ตามกรณีปัญหา เป็นต้น

8) ดัดแปลงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในกรณีที่เป็นแก่การใช้ เช่น ผู้ใช้สามารถดัดแปลงโปรแกรมคอมพิวเตอร์เท่าที่จำเป็นได้ เพื่อให้สามารถใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้นกับเครื่องคอมพิวเตอร์หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์อื่นที่มีอยู่ได้ เป็นต้น

9) จัดทำสำเนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อเก็บรักษาไว้สำหรับการอ้างอิง หรือค้นคว้าเพื่อประโยชน์ของสาธารณชน เช่น ห้องสมุดเทคโนโลยีสารสนเทศ (ไอที) จัดทำสำเนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์จำนวนเล็กน้อยรวบรวมไว้เพื่อเป็นข้อมูลให้สาธารณชนใช้ค้นคว้า โดยไม่เป็นการ

กระทำ เพื่อหากำไร เป็นต้น

4. เกณฑ์การพิจารณา

ในการพิจารณาการใช้ลิขสิทธิ์ที่เป็นธรรมสำหรับงานโปรแกรมคอมพิวเตอร์อาจไม่สามารถนำหลักในเรื่องลักษณะของงานลิขสิทธิ์และปริมาณและสัดส่วนของการใช้งานมาเป็นเกณฑ์ ดังเช่นการพิจารณาการใช้ลิขสิทธิ์ที่เป็นธรรมสำหรับงานทั่วไปได้ อย่างไรก็ตาม หลักในเรื่องวัตถุประสงค์และความเหมาะสมในการใช้งานลิขสิทธิ์ รวมถึงผลกระทบต่อการตลาดหรือมูลค่าของงานลิขสิทธิ์ ยังสามารถนำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาควบคู่กับบทบัญญัติของกฎหมายตามที่กล่าวข้างต้นในข้อ 3. ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ ทั้งนี้ ต้องพิจารณาประกอบกับสัญญาอนุญาตให้ใช้ลิขสิทธิ์ (License Agreement) ของโปรแกรมคอมพิวเตอร์แต่ละชุดที่ซื้อเข้ามาว่ามีเงื่อนไขการอนุญาตอย่างไร เช่น อนุญาตให้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ 1 ชุด ต่อ 1 เครื่อง หรือ อนุญาตให้ใช้สำหรับเครื่องคอมพิวเตอร์ 20 เครื่อง ในระบบ LAN เป็นต้น

ตัวอย่าง

1) ผู้ได้โปรแกรมคอมพิวเตอร์มาโดยถูกต้องตามกฎหมายสามารถทำสำเนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในจำนวนที่สมควร เพื่อเก็บไว้ใช้ประโยชน์ในการบำรุงรักษาหรือป้องกันการสูญหาย แต่ไม่สามารถทำสำเนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อขายหรือแจกจ่ายเพื่อนฝูงหรือญาติพี่น้องได้ เพราะการกระทำดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อการตลาดของเจ้าของลิขสิทธิ์ทำให้รายได้ของเจ้าของลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

2) ผู้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ทำงานไม่สามารถนำโปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้นมาลงในเครื่องคอมพิวเตอร์ที่บ้าน แม้จะเป็นการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในเวลาที่แตกต่างกัน เว้นแต่กรณีที่สัญญาอนุญาตจะระบุให้สามารถทำได้

3) โรงเรียนสอนคอมพิวเตอร์ไม่สามารถลงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สำหรับเครื่องคอมพิวเตอร์เพียงเครื่องเดียว (Single License) ในเครื่องคอมพิวเตอร์ 6 เครื่อง เพื่อใช้สอน นักเรียน 6 คนในเวลาเดียวกัน เนื่องจากเป็นการทำซ้ำเกินจำนวนที่ได้รับอนุญาต

4) การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในสำนักงาน นายจ้างไม่สามารถลงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สำหรับเครื่องคอมพิวเตอร์เพียงเครื่องเดียว ในคอมพิวเตอร์ของลูกจ้างคนอื่น ๆ ได้ แม้ว่าเครื่องคอมพิวเตอร์อื่นๆ นั้นจะอยู่ในสำนักงานเดียวกันก็ตาม

5) การนำโปรแกรมคอมพิวเตอร์ออกให้เช่า หรือให้ยืมเพื่อผลประโยชน์ทางการค้า ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือโดยอ้อมไม่สามารถกระทำได้ นอกจากได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน เช่น การเช่าใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ตามร้านอินเทอร์เน็ตคาเฟ่ เป็นต้น

ข้อควรปฏิบัติ

เนื่องจากการยากที่จะทราบว่าโปรแกรมคอมพิวเตอร์ใดเป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์สาธารณะหรือเป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เจ้าของลิขสิทธิ์ยังสงวนลิขสิทธิ์บางประการ ดังนั้นผู้ใช้ควรสังเกตดังนี้

1. ผู้ใช้ต้องตระหนักไว้ก่อนเสมอว่าโปรแกรมคอมพิวเตอร์ทุกชิ้นที่ได้มาเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ แม้ไม่มีข้อความหรือสัญลักษณ์ที่แสดงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ และต้องพิจารณาเงื่อนไขในสัญญาอนุญาตอย่างละเอียดเสมอก่อนทำสำเนาหรือกระทำประการอื่นใดแก่โปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้น

2. ผู้ใช้ควรสำรวจตรวจดูหีบห่อที่บรรจุโปรแกรมคอมพิวเตอร์ว่ามีสัญญาอนุญาตให้ใช้ลิขสิทธิ์ซึ่งจะบ่งถึงการอนุญาตให้ทำซ้ำหรือไม่อย่างไร นอกจากนี้ ควรดูที่หน้าจอ แผ่นดิสก์ และเอกสารอื่นๆ ที่ระบุสถานะของลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เช่น หากเจ้าของลิขสิทธิ์อนุญาตให้ทำซ้ำได้ฟรีเจ้าของลิขสิทธิ์จะระบุไว้

3. ผู้ใช้ควรแจ้งให้ผู้เกี่ยวข้องซึ่งจะต้องใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้นทราบถึงเงื่อนไขที่ระบุไว้ในสัญญาอนุญาตให้ใช้ลิขสิทธิ์ โดยควรทำเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น ประกาศแจ้งให้พนักงานในบริษัทของตนทราบถึงข้อกำหนดในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

นอกจากนี้ สถาบันการศึกษาหรือองค์กรนิติบุคคลควรสำรวจการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในองค์กรอย่างสม่ำเสมอ และกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการบริหารจัดการสินทรัพย์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ขององค์กร เพื่อมิให้มีการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เกินกว่าสัญญาอนุญาตที่ระบุไว้หรือเกินกว่าข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ที่กฎหมายอนุญาตให้กระทำได้ ทั้งนี้ ในกรณีที่มีการละเมิดเกิดขึ้นในองค์กร กฎหมายกำหนดข้อสันนิษฐานไว้ว่า กรรมการหรือผู้จัดการทุกคนของนิติบุคคลนั้นเป็นผู้ร่วมกระทำผิดกับนิติบุคคลนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่านิติบุคคลนั้นได้กระทำโดยตนไม่ได้รู้เห็นหรือยินยอมด้วย

5. การรับรู้ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์

การนำโปรแกรมคอมพิวเตอร์มาใช้ ตามมาตรา 35 (3) ตีชม วิจารณ์ หรือแนะนำผลงานโดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในโปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้น และมาตรา 35 (4) เสนอรายงานข่าวทางสื่อสารมวลชนโดยมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในโปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้น ผู้ใช้ ต้องแจ้งให้ทราบถึงชื่อผลงาน ชื่อเจ้าของลิขสิทธิ์ และผู้สร้างสรรค์ (ถ้ามี) ด้วย

ตัวอย่าง

ชื่อโปรแกรมคอมพิวเตอร์ .....

ชื่อเจ้าของลิขสิทธิ์ ..... ผู้สร้างสรรค์

.....

หมายเหตุ คู่มือฉบับนี้เป็นเพียงคำแนะนำการใช้ลิขสิทธิ์ หากมีกรณีพิพาทเกิดขึ้น ศาลจะเป็นผู้
วินิจฉัยชี้ขาด